

Globalisering underifrån

Migration mellan Sverige och Danmark/Tyskland 1850-1914 som del av arbetarrörelsens formering i Sverige – ett historiskt exempel på globalisering underifrån.

Från 1850 till 1914 emigrerade mer än 110 000 människor från Sverige till grannländerna Danmark och Tyskland. Denna emigration är inte en del av den allmänt kända svenska historien, som exempelvis den omfattande emigrationen till USA under samma period. Förutom permanent emigration pågick också en omfattande arbetsmigration mellan de berörda länderna vid samma tid, som var mycket mer omfattande än emigrationen.

Medan många som emigrerade till USA var eller ville bli bönder eller tillhörde småborgerlighet eller mellanskikt, attraherade Danmark och Tyskland de fattigaste skikten, mestadels det rurala proletariet, men också hantverkare och yrkesarbetare. Under det senare 1800-talet var Sverige fortfarande ett fattigt, semiperifer land, medan Danmark och Tyskland hade blivit mer integrerade i det kapitalistiska världssystemet och blivit kärnstater vid en tidigare fas än Sverige. Danmark och Tyskland var mer industrialiserade och befolkningarna bestod av högre andel proletärer. Den moderna socialistiska arbetarrörelsen var till stor del formad i Tyskland, varifrån den spred sig till Danmark.

Arbetarna och deras fackliga organisationer i Tyskland och Danmark lyckades pressa upp lönenivåerna i sina länder. Denna omständighet attraherade immigranter från södra Sverige, där lönerna var betydligt lägre. Utbudet av denna billiga svenska arbetskraft var ett hot mot lönenivån i Danmark och Tyskland och svenskarna uppträdde vid olika tillfällen som strejkbrytare, exempelvis i Kiel, Tyskland. Svenska arbetare importerades under en arbetskonflikt vid varvet i Kiel och användes som strejkbrytare. De svenska arbetarna bidrog till att de tyska arbetarna led nederlag i denna strejk, men svenskarna blev kvar vid varvet efter strejken, och något år senare deltog de själva i en strejk tillsammans med de tyska arbetarna.

Det förekom en del xenofobiska tendenser, exempelvis i den danska arbetarrörelsen, men en mer offensiv praktik användes mot inflödet av denna billiga, oorganiserade svenska arbetskraft. Danska fackföreningsaktivister och svenska arbetsvandrare, mestadels hantverkare eller yrkesarbetare, åkte till Sverige och började uppbyggnaden av fackliga organisationer där. Det fanns en organisation för socialismens utbredning i Sverige i Köpenhamn på 1880-talet. En del av de tidiga fackföreningarna var inte nationella organisationer, utan hade en internationell karaktär. Stenhuggarna hade exempelvis en nordisk organisation under en period. Det fanns många svenskar inom vissa yrken, exempelvis skräddarna i Köpenhamn. Den mest kände svenske skräddaren i Danmark var August Palm, som framställdes som den som introducerade socialismen i Sverige.

Migrationen och arbetsvandringarna var en del av en lärprocess för de svenska proletärerna och därmed del av en objektiv och subjektiv klassformering i Sverige. Det pågick en industrialiseringsprocess i Sverige och arbetsvandringar mellan Sverige och Danmark och Tyskland bidrog till spridande av kunskaper och erfarenheter, men också framgångsrika klasspraktiker som kunde förbättra den svenska arbetarklassens läge. Emigrationen från Sverige till Danmark och Tyskland avtog under 1910-talet och under mellankrigstiden tilltog generellt restriktionerna mot immigration, vilket försvårade internationell migration. Vid den tiden hade dock Sverige redan en stark arbetarrörelse och var på väg att konsolidera sig som en kärnstat inom det kapitalistiska världssystemet.

Denna forskning är en del av ett projekt som bedrivs av *Svenska Emigrantinstitutet*, vilket fokuserar på migration mellan Sverige och Danmark och Tyskland 1850-1914. Projektet syftar bl a till att

initiera mer intresse och forskning på området och institutet har producerat en utställning med namnet "Den glömda utvandringen" som visats i *Utvandrarnas Hus* i Växjö, på *Immigrantmuseet* i Farum, Danmark och för närvarande vid *Centrum för Arbetarhistoria* i Landskrona.